

LÉPÉSKÉNYSZERBEN! NAGY ÁTTÖRÉS *HELYETT* UGRÁS A SÖTÉTBE

Dr. Stumpf István
a Századvég Alapítvány elnöke
volt kancellária miniszter, egyetemi docens
ICEG, 2006. augusztus 28.

Alaphelyzet

Az elmúlt 16 évben a magyar gazdaság

folyamatosan küzd

az állami feladatok ellátásához

szükséges

költségvetési bevételek hiányával,

illetve az emiatt felhalmozódó

adóssággal

és az időről-időre kialakuló

fiskális krízisepizódokkal.

A jóléti társadalom tartópillérei közötti egyensúly hiánya

- Nem alakult ki **a piacok – a családok – az állam** együttműködése.
- A piaci logika abszolútizálása erőforrásokat vont el a másik két tartópillér működésétől.
- A családok és a kormányzat erőforrás problémái iránt a piac érzéketlen maradt.

A krízisepizódok „hivatalos” értelmezése

- A piacelvű gazdaság- és társadalom-szervezést szorgalmazó szereplők eddig ***nem tudtak, vagy nem is akartak érvényes magyarázatot produkálni.***
- A magyarázat-kísérletek ***sémái:***
  1. az **állam „túlságosan sok” feladatot vállal magára** – ehhez a magyar gazdaság nem képes biztosítani a szükséges forrásokat;
  2. a most beterveztett konvergencia-program szerint: **„az évtizedek óta változatlan struktúrában működő állam (...) olyan kiadásnövekedést kényszerít ki, ami rendre felborítja a létrehozott egyensúlyt”.**

A piacelvű magyarázatok alapján az egyedüli megoldás

- Az **állam** lényegében az összes alrendszerben a **lehető minimális mértékűre** korlátozza **közreműködését**.
- Az alrendszerek által biztosított **szolgáltatásokat** a lehető legnagyobb mértékben **piacosítsák**.

A piaci logika érvényesülésének rejtett dimenziói

„Aki igénybe veszi a szolgáltatást, az fizesse is meg annak értékét!”

- A nemzeti újratermelés **biológiai, kulturális és gazdasági** peremfeltételeinek biztosítását *piaci keretek között* képzelel el.
- Az oktatást éppúgy „igénybe vett szolgáltatásként” tételezi, mint például a beteg ember által igénybe vett egészségügyi ellátást, vagy az „állam” által nyújtott egyéb szolgáltatásokat.

A piacositás logikai bukfence-1.

A bérek egykori „felbruttósításakor” a ***munkajövedelmek alacsony szintjének*** magyarázata éppen az volt, hogy az **állam biztosítja** a közösségi szolgáltatások (oktatás, egészségügyi ellátás, szociális szolgáltatások, stb.) **ingyenes fenntartását,** ezek költségeit ezért nem kapják kézhez a **munkavállalók.**

A piacositás logikai bukfence-2.

- A munkabérekben elvileg sem jelenik meg az igénybe veendő szociális szolgáltatások ellenértéke.
↕ **a piaci logika szerint ennek ellenére**
- A közösségi szolgáltatások egyre szélesebb körét kell fizetőssé tenni, ezzel enyhítendő a költségvetés ciklikusan jelentkező fiskális kríziseit.

A máig fel nem tett kérdés

Rendelkeznek-e a magyar családháztartások olyan **erőforrásokkal**, amelyek a szociális szolgáltatások jelentős részének **piaci alapon** történő **igénybevételét megalapoznák?**

A jövedelemstatisztikák és empirikus társadalomismeretek szerint **a piacosítás a családok zömére elviselhetetlen terheket róna.**

A fiskális krízis piaci logika szerinti megoldásának következménye

Minősített felelősség terheli azokat, akik a fiskális problémák miatt az **állam kivonulását**, a szolgáltatások piacosítását szorgalmazzák, mert ennek következménye

a magyar társadalom totális kettészakadása.

Végleg leszakadó szegények

Piacosított szolgáltatásokat igénybe venni képes jómódúak

Nemzetközi tapasztalatok

Az olyan közösségi szolgáltatások, mint

- az oktatás
- az egészségügy
- vagy a szociális ellátás

különösen a fejlődő gazdaságokban a **nemzeti stratégia** fundamentumán, **erőteljes állami szerepvállalással** biztosíthatók hatékonyan és hosszabb távon is fenntartható módon.

A jelenlegi fiskális krízishelyzet kialakulása

Az MSZP-SZDSZ kormány

- a Medgyessy-féle legitimációs krízis következtében és az önkormányzati választások miatt

kénytelen volt a közalkalmazotti bérek és a nyugellátás nagyarányú emelését végrehajtani

- a Gyurcsány kormány a 2006-os választások megnyerése érdekében a **reformok elhalasztását**, a valós helyzet **eltitkolását** és a **szavazók megtévesztését** választotta

A jelenlegi fiskális krízishelyzet kialakulása

A bérek és a nyugellátás nagyarányú emelése mellett **jelentős állami infrastrukturális** beruházások indultak.

Mindezek együtt csak az **államháztartás súlyos eladósodásával** voltak kivitelezhetőek, mert a költségvetés bevételi oldala nem biztosított e programokhoz fedezetet.

A jelenlegi fiskális krízishelyzet legfontosabb mutatója

A kormányzati szektorra vonatkozó, ESA-95 szerinti GDP-arányos államháztartási hiány:

- 2000-ben még csak mintegy **3** százalék,
- 2005-ben pedig már **7,6** százalék volt,
- 2006 végére pedig már a kormány saját legfrissebb prognózisa is **10,1** százalékos hiánnyal számol.

Kormányzati reagálás a krízisre

A kormányzat következetesen kerüli annak a felvetését, hogy a bővített újraelosztás miatti költségvetési problémák **a teherviselés fundamentális problémáira (piacok – család – állam közötti erőforrás elosztás) vezethetők vissza:**

1. a kormányzat továbbra is olyan jövedelem-átcsoportosítási technikát alkalmaz, amely az oligopol-helyzetben lévő cégek extraprofitját biztosítja;
2. ugyanakkor a bérből és fizetésből élők, illetve a kis- és közepes vállalkozások terheit aránytalanul növeli;
3. emellett súlyos pénzügyi megvonásokat eszközöl a közszolgáltatások terén;
4. további erőforrásokat von el a családoktól.

A fiskális krízis kezelése: „új egyensúlyt” biztosító „stabilizációs program”

- *Keresztülhúzza* a kormányzati kommunikációban és a Nemzeti Fejlesztési Stratégiában kitüntetett helyen emlegetett *munkahelyteremtés és versenyképesség-növelés követelményeit*.
- *Több alrendszerben is kárt okoz* a rövid távú nyereség érdekében.
- A *fiskális stabilitás* megteremtését tekintve hatása teljes mértékben *bizonytalan*.

Amivel a kormányzat nem hajlandó szembenézni

- Az „évtizedek óta változatlan struktúrában működő állam” kritikája **az államháztartás struktúrájának kritikájára szűkül.**
- Nem az államháztartás szerkezete, hanem a **magyar nemzetgazdaság torz struktúrája** miatt alakulnak ki rendkívül könnyen a **fiskális krízisállapotok.**

Torz struktúra: közteherviselés és bérek problémája

A nemzetgazdasági struktúra egyik **alapvető problémája**, hogy a **külföldi tulajdonú tőke** **érdekérvényesítő** ereje révén a mai napig képes volt **biztosítani**, hogy a magyar gazdaságban működtetett vállalkozásai

- 1. mentesüljenek az arányos közteherviselés alól;**
- 2. profit-maximalizálás érdekében a béreket alacsony szinten tartásák, és az állam ezt a bérszintet kövesse a közalkalmazotti szférában is.**

Torz struktúra: külföldi versus magyar tulajdonú vállalkozások

Az állami *privatizációs politika* és a *fiskális-monetáris megszorítások* következményeként ***kettős szerkezetű gazdaság*** alakult ki:

A. Külföldi tulajdonú vállalkozások

- ***bőséges és olcsó forrásokra*** támaszkodhatnak;
- ***alacsony alkalmazotti létszámmal*** működnek;
- jövedelmüket ***jogsértés nélkül*** képesek ***kivonni*** a közfeladatok finanszírozása alól.

Torz struktúra: külföldi versus magyar tulajdonú vállalkozások

B. Magyar kis- és közepes vállalkozások

- *forrásproblémákkal, tőkeszegénységgel* küzdenek;
- a *foglalkoztatottak kétharmadának* biztosítanak munkát;
- az adóterhek mérséklését *csak jogsértő módon* érhetik el.

Az alacsony bérek következménye

1. a munkateljesítmény általában *nem rosszabb*, mint az uniós átlag;
2. a magyar munkavállalók többsége mégis a teljesítményéhez képest *erősen leszorított bérből él*;
3. az alacsony bér által *leszorított fogyasztás* és annak tovagyűrűző hatásai lényegesen *kevesebb adó- és járulék-bevételt biztosítanak a közfeladatok finanszírozásához.*

Mit old meg a restriktció?

A *bérek reálértékének leszorítása, a költségvetési kiadások lefaragása, az állami szerepvállalás visszaszorítása az **alapproblémát nem érinti***, csak átmenetileg javíthatja az államháztartás helyzetét, de ***tartós egyensúlyt nem eredményez!***

Hacsak drasztikusan nem számolják fel a jelenleg még felvállalt állami feladatokat is.

A közszféra finanszírozó nélkül marad

- A közszféra nem kapta meg az ország fejlettségi szintjéhez igazodó **bevételet sem a tőkétől, sem a munkától.**
- A képződő hiány egyre **fokozódó adósságszolgálati terhekhez** és **nemzetközi pénzüpiaci kiszolgáltatottsághoz** vezetett.
- A hiányt eddig ellensúlyozta a **vagyoneledás** és a **folyamatos hitelfelvétel**, de végig ismert volt, hogy ez a folyamat hosszabb távon **nem tartható fenn.**

Az „új egyensúly” program fundamentális problémája

1. Az előző krízis megoldására szánt *Bokros-csomag és mai helyzetünk közötti összefüggés* feltárása és elemzése a mai napig várat magára (a fiskális egyensúly mellett a szociális egyensúly fontossága).
2. A mostani „stabilizációs” program éppen a hosszú évek óta *egyre súlyosabb feszültségeket felhalmozó mechanizmust erősíti.*
3. *Alkalmatlan a piacok- családok- állam közötti egészséges forrásmegosztás biztosítására.*

Az „új egyensúly” program fundamentális problémája

4. Ez a mechanizmus a nemzeti jövedelmet ***túlzott mértékben engedi át a tőkének,*** és túlzott mértékben vonja el azt a munkától.
5. ***Szétzilálja a közigazgatást, lerontja*** konfliktuskezelő és krízis-menedzselő képességét.
6. ***Erőforrásokat von el a családoktól,*** gyengítve szociál-integratív képességüket.

A tények önmagukért beszélnek

Az MNB adataiból kiszámítható, hogy
11 év alatt

A „nemzetgazdasági haszon” tehát legfeljebb

14 milliárd euró

de még ennek egy része is veszteségként lett
elszámolva, amit a statisztika szintén „befektetésként”
könyvel el.

Politikai konzekvenciák, társadalmi következmények

- A hatalomgyakorló politikai elit *nem hajlandó szembenézni* az ismételten kiújuló egyensúlyhiány *valódi okaival*, ehelyett az *állam további erodálásában, lebontásában* láttatja a megoldást.
- Az állam további leépítésére irányuló kísérletek ugyanakkor **veszélyes zónába kerülnek**, mert rombolják a közigazgatás működőképességét és meghaladhatják az állampolgári türelem határát.
- Már a közeli jövőben sem kizárt, hogy a társadalmi feszültségek miatti **radikalizálódás kifut a politikai elit kontrollja alól.**

Adekvát kormányzati cselekvés hiánya

- A radikalizálódás esélyét több jel szerint a **kormányzat is érzékeli**, cselekvése azonban továbbra is csak a **tűrőhatár puhatolására** és a megszorításoktól terheltek **nyugtatására** irányul.
- A valódi strukturális változások előkészítéséhez **nyílt helyzetértékelésre** lenne szükség, de a kormányzat ezt pusztán PR-kérdésként kezeli.

A redisztributív rendszer korrekciójának indokoltsága

- A jelenleg érvényes alkuk megkötésekor a mindennek előtti cél a „tőkevonzó képesség megteremtése” volt.
- Erre hivatkozva a tőke számára az arányos közteherviselés alóli mentesség számos lehetőségét biztosították.
- Ezután a magyar gazdaságpolitika büszkén hirdette, hogy a régióban Magyarországnak sikerült a legnagyobb tőkevonzó képességet elérni.

A redisztributív rendszer korrekciójának indokoltsága

- A „*régi alku*” a tőke számára biztosított *kedvezmények, előnyök fundamentumán* jött létre.
- Már *az első kivonulások idején* indokolt lett volna a „*régi alku*” felülvizsgálata.
- A hazai mainstream közgazdasági diskurzus *a mai napig ugyanazt a doktrínát erősíti: a tőke számára biztosított előnyök revíziója azonnali tőkekivonást, totális államcsődöt eredményez.*

A korrekció iránya

1. *A piacok–családok–kormányzat egyensúlyának helyreállítása*

Új alku a multinacionális tőkével

az ország erőforrásainak felhasználásával megtermelt **értéktöbblet** eddiginél jelentősen nagyobb hányada szolgálja a magyar társadalom erőforrásainak megtermelését.

A korrekció iránya

2. Gazdaságpolitikai prioritások átrendezése

A gazdaságpolitika intenzíven támogassa a

magyar tulajdonú vállalkozások

- **tőketermelő képességének fejlődését**
- **versenyképességének javulását,**

továbbá segítse az országban kialakult

kettős gazdaság szereplőinek kooperációját.

A korrekció iránya

3. *A munkaerőpiac befogadó-képességének számottevő növelése*

- *Az EU-ból érkező erőforrásoknak* éppúgy ezt a célt kell szolgálnia, mint az *állami közberuházások, közbeszerzések* rendszerének.
- A fejlesztési célú közpénzek felhasználásának elsősorban a *magyar tulajdonú vállalkozások megbízásával* kell történnie.

A korrekció iránya

4. *Munkavállalók bérfelzárkóztatása*

A munkabéreknek:

- stabilan biztosítaniuk kell a családon belüli generációs újratermelés forrásigényét,
- ugyanakkor megfelelő adó- és járulékalapot kell biztosítaniuk a közfeladatok finanszírozásához.

A korrekció iránya

5. A közteherviselés szerkezetének módosítása

A közteherviselésnek:

a jövedelem,
a tulajdon és
a fogyasztás

dimenziójában ***megkülönböztetés nélkül***
kell érvényesülnie kell, mégpedig
progresszív jelleggel.

A korrekció iránya

6. *A redisztribúció szerkezetének módosítása*

Prioritás:

a humán gazdaság újratermelési szférái, elsősorban az oktatás és az egészségügy.

A korrekció iránya

7. *Új Társadalmi Szerződés*

Generációk közötti szerződés

újrafogalmazása:

A kedvezőtlen demográfia folyamatok, valamint az aktív munkavállalói népesség számának csökkenése miatt új alapokra kell helyezni a jelenlegi és a jövőbeni nyugdíjasok biztonságát, növelni kell a foglalkoztatás mértékét és idejét.

A korrekció peremfeltételei

- *A tőke* racionális módon törekszik profitja maximalizálására, ez a feladata, ezért *nem vonható felelősségre*.
- *A nemzetállam a társadalom* szociális és jóléti igényeinek *képviselőjét látja el*, ez létének valódi értelme.

Ez a két törekvés a rendszerváltás óta nincs egyensúlyban Magyarországon!

A korrekció előfeltétele

Az eddig uralkodó neoliberais doktrínát *olyan* gazdaság- és társadalompolitikai

stratégiának kell felváltania,

amelynek célja:

megszüntetni

a piaci érdekek korlátlan érvényesülését és

egyensúlyt teremteni

a profitmaximáló törekvések, illetve a társadalom szociális és jóléti szükségletei között.

A korrekció célja

Összehangoltság
a profitmaximáló törekvések és
a társadalom
erőforrás-újratermelési,
valamint
szociális igényei között.

A stylized map of Hungary is centered on a dark blue background. The map is filled with a lighter blue color and has a decorative, torn-edge border. Overlaid on the map is a faint, light-colored illustration of a large, ornate building with a prominent dome, likely the Hungarian Parliament Building. Below the map, the word "SZAZADVÉJ" is written in a large, stylized, serif font. The text "Köszönöm figyelmüket!" is written in a bold, yellow, sans-serif font across the middle of the map.

Köszönöm figyelmüket!